

מרחק כפול: חילוץ והנכחה

בהשתתפות האמנים: עבד עאבדי, גרשון קניספל (ז"ל), נרדין סרוג'י

תערוכה זו מחברת בין שני רגעים שונים של "חילוץ" – האחד חומרי וארכיוני, והשני חזותי ורעיוני – כדי לחקור כיצד האמנות פועלת כמרחב של זיכרון פעיל, ולא רק כתיעוד סביל של העבר. תיעוד של מונומנט נתפס לעיתים כפעולת שימור – אמצעי להקפאת הזמן בנקודה מסוימת. אולם העבודות בתערוכה מציעות כי הדימוי אינו משמש כראי של ההיסטוריה, אלא כאתר של 'הנכחה' מתמשכת. דרך הזיקה שנוצרת בין המודל של אנדרטת יום האדמה (1977) לבין עבודתה העכשווית של נרדין סרוג'י 360, אנו ניצבים מול תובנה מהותית: האנדרטה אינה ההיסטוריה כשלעצמה, אלא אחת מצורות נוכחות; נוכחות התובעת חילוץ מתמיד מ'אדי' השכחה.

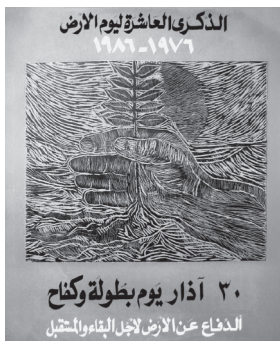
החלל הראשון מתגלה כנרטיב של "חפירת חילוץ". בשנת 2007, ידיעה בעיתון "אל-איתיחאד" הציתה חיפוש אחר המודל המקורי של אנדרטת יום האדמה, פרי יצירתם של עבד עאבדי וגרשון קניספל. לא היה זה מחקר בארכיון ממוזג, אלא מאבק פיזי בתנאי שטח קשים; המודלים היו נטושים במשך עשרים שנה בוואדי בכרמל, קבורים תחת קוצים, מחטי אורן ואדמה. פעולת חילוצם הייתה התערבות ארכיאולוגית חיה, שהפכה את האובייקטים משברים מוזנחים לאנדרטה נודדת המלווה את יום האדמה כבר כמעט שני עשורים. כך, גזיר עיתון מ-1977 הפך למצפן שהוביל לחפירה ממשית בטבע לשם השבת המודל.

החלל השני פונה אל עבר "הנכחה" חזותית ורעיונית בעבודתה של נרדין סרוג'י 360. אם מודל סח'נין חולץ פיזית ממעמקי הוואדי, הרי שעבודתה של סרוג'י מחלצת את פסל התפוז שבשכונת מנשייה ביפו מתוך השקיפות של היומיום. הפסל עצמו מהווה נקודת התנגשות בין שכבות: אבן הכורכר של העיר העתיקה, התפוז היפואי, וקוביית הבטון התל-אביבית. סרוג'י מתעדת את האתר באמצעות צילום פנורמי של 360 מעלות, המודפס על גבי מבנה מעגלי המתנשא לגובה שני מטרים, ובכך מעניקה למקום נוכחות חדשה בחלל.

בעוד שסרוג'י מבקשת לתעד את המונומנט, היא בו-בזמן מערערת על סמכותו של התיעוד ועל יכולתו לצמצם את זווית

הראייה. היא מאלצת את הצופה לנוע, לחוג סביב העבודה כדי שהפנורמה תיחשף במלואה, על רבדיה החברתיים-כלכליים והגיאוגרפיים. במבט היקפי זה מופיעים מוזיאון האצ"ל ושכונת מנשייה ביפו, אך הצורה המעגלית – התפורה והמורמת מעט מן הקרקע – יוצרת מבנה סגור החוסם את הכניסה פנימה. זהו 'מרחק כפול': הפסל במנשייה הוא פורמט של הנכחת היסטוריה, ועבודתה של סרוג'י היא הנכחה של הנכחה. כך אנו ניצבים מול התובנה שכל ניסיון ללכוד את ה'שלם', רק מרחיק אותנו ממרכזו.

במבט מצטבר, חושפים שני החללים כי הזיכרון הוא פעולת שכפול חזרתית. "חפירת החילוץ" בוואדי בכרמל והווילון הפנורמי של 360 נעים שניהם בתוך המרווח שבין האירוע המקורי, העתקו והזיכרון שנוטר ממנו. הם מזכירים לנו כי ההיסטוריה אינה יעד סטטי שניתן ללכוד באמצעות תיעוד, אלא מבנה דינמי שמשמעותו מתעצבת מחדש עם כל פעולת הנכחה. בין אם באמצעות מחרשת המתכת ובין אם דרך העדשה הפנורמית, האמן פועל כחופר בזיכרון, הוא מחלץ את הדימוי ממעמד של רוח רפאים ומציבים אותו כנוכחות חיה ופועמת במרחב.

© עבד עאבדי

© טל בן צבי

אוצרות: רולא ח'ורי, טל בן צבי

צילום דוקומנטרי: גדעון גיתאי, ניקולא עבדו, רפיק בכרי, אמין בשיר, סלאם מוניר דיאב

אוצרים מסייעים: אחמד חליווה ומאסה עומר

עיצוב גרפי: היאא קעואר

עיצוב תערוכה: אחמד אסעד

מנהל טכני: מרואן סטל

ניהול: מחמוד אבו ערישה

תמונה אחורית: © דור קדמי

